

Надруковано: Слободяник, Ю. Б. Державний аудит програм економічного і соціального розвитку [Текст] / Ю. Б. Слободяник // Інноваційна економіка. – 2011. – № 4 (23). – С. 19–21.

УДК 336.13

Слободяник Ю.Б.,
к.е.н., доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку і аудиту
ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»

ДЕРЖАВНИЙ АУДИТ ПРОГРАМ ЕКОНОМІЧНОГО І СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Постановка проблеми. Основу сталого розвитку держави складають виважена економічна, соціальна та екологічна політика, розвиток демократичних інститутів, правопорядок, збалансованість факторів, що обумовлюють загальний життєвий рівень населення. Суттєве значення для досягнення сталого розвитку має поєднання економічного зростання і надання рівних можливостей усім членам суспільства за рахунок підвищення ефективності використання ресурсів і зменшення залежності між економічним ростом і забрудненням навколишнього середовища.

На думку багатьох фахівців з проблем реалізації концепції сталого розвитку, виміром результативності соціально-економічних та соціально-політичних перетворень в країні має бути людина та її життєзабезпечення, адже людський сталий розвиток і є кінцевою метою зазначеної концепції. Так, серед основних цілей досягнення сталого розвитку можна назвати соціальну справедливість, доступну та ефективну освіту протягом життя, вільний доступ до інформації, якісну і доступну систему охорони здоров'я, економічно ефективну і екологічно безпечну модель економіки, орієнтовану на реалізацію гармонічного розвитку людини, подолання бідності, забезпечення зайнятості та підтримання високого рівня життя тощо [1]. Безумовно, спектр проблем, що

потребують розв'язання, дуже широкий – від законодавчого закріплення стратегічних напрямків розвитку суспільства до створення системи економічних стимулів комплексної модернізації економіки на основі технологічних інновацій. Проте програми реформування українського суспільства за часів незалежності не враховують ці аспекти повною мірою, а без державної підтримки виконати поставлені завдання неможливо.

Важливою умовою забезпечення сталого розвитку є перехід до інноваційної моделі розвитку національної економіки. Державна підтримка цього процесу може мати різноманітні форми – від надання податкових преференцій до цільового фінансування стратегічних програм. Останні відіграють ключову роль у формуванні сприятливого середовища для інноваційного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам забезпечення сталого розвитку національної економіки, зокрема державної підтримки економічного і соціального розвитку, присвячені праці таких науковців, як А. Балашов, Л. Гринів, С. Дорогунцов, І. Запаріна, І. Крюкова, В. Романюк, В. Федосов, І. Чугунов та інші. Разом з тим, невирішеними залишаються проблеми визначення ефективності використання бюджетних ресурсів на виконання програм інноваційного розвитку, оцінки отриманих результатів.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування необхідності здійснення державного аудиту програм економічного і соціального розвитку, що сприятиме підвищенню ефективності їх реалізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до українського законодавства в програмі державного економічного і соціального розвитку визначаються цілі та пріоритети розвитку, засоби та шляхи їх досягнення, комплексна система дій органів законодавчої і виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, що спрямовані на ефективне вирішення проблем економічного і соціального розвитку, досягнення стабільного економічного зростання. Проведення розробки прогнозних і програмних документів соціально-економічного розвитку має відбуватися на основі комплексного

аналізу демографічної ситуації, стану використання природного, виробничого, науково-технічного і трудового потенціалу, конкурентоспроможності вітчизняної економіки. Крім цього, має проводитись оцінка досягнутого рівня розвитку економіки і соціальної сфери з урахуванням зовнішніх політичних, економічних та інших факторів і очікуваних тенденцій змін впливу цих факторів в перспективі [2, 3, 4].

На жаль, ці логічні і зрозумілі вимоги поки що залишаються суто декларативними. Так, за висновком Рахункової палати України, за роки незалежності в Україні було прийнято близько 500 державних програм інноваційного розвитку, але жодна з них до цих пір не реалізована повністю [5]. Результати проведеного аудиту державних цільових програм соціально-економічного розвитку показали, що бюджетні кошти, спрямовані на реалізацію цих програм, витрачені неефективно. Основними порушеннями, що були виявлені в ході аудиту, є наступні:

- статус програм не відповідає вимогам законодавства, має місце загальний характер програм, відсутність конкретизації напрямків робіт, об'єктів, державних замовників, відповідальних виконавців, очікуваних результатів;

- державна експертиза проектів програм не проводилась;

- мета і напрямки реалізації окремих програм потребують уточнення, а іноді навіть і перегляду;

- мають місце порушення при плануванні фінансування програм;

- не визначена відповідальність конкретних осіб за неналежне виконання програм;

- відсутній ефективний контроль виконання програм в цілому та їх окремих етапів [5].

Необхідно зазначити, що більшість проблем реалізації державних цільових програм пов'язана з неналежним їх плануванням. Державні цільові програми зазвичай мають довгостроковий характер, що викликає потребу у дієвому середньостроковому та перспективному бюджетному плануванні.

З прийняттям Закону України «Про державні цільові програми» був запроваджений програмно-цільовий метод формування державної політики, що вважається найбільш прогресивною та ефективною формою бюджетування [6]. Програмно-цільовий метод у бюджетному процесі представляє собою систему планування та управління бюджетними коштами у середньостроковій перспективі, орієнтовану на взаємозв'язок між рівнем фінансування кожної окремої програми та очікуваними результатами від її реалізації.

Програмно-цільовий метод передбачає, що будь-які бюджетні видатки мають бути спрямовані на цілі, які відповідають середньостроковій або довгостроковій стратегії розвитку. Отже, цілком логічно, що існуючий вітчизняний підхід до планування бюджету на один рік стримує ефективне управління бюджетом та унеможлиблює прийняття стратегічних рішень [7].

Крім цього, фахівці наголошують на наступних проблемах реалізації державних цільових програм:

- відсутність законодавчо закріплених чітко встановлених довгострокових пріоритетів державної політики, на реалізацію яких мають бути спрямовані державні цільові програми;

- неузгодженість наявних програм і бюджетних ресурсів, що потрібні на їх реалізацію;

- непрозоре та несвоєчасне фінансування за принципом щорічного освоєння бюджету, а не за принципом виділення коштів для усунення певної проблеми;

- низький рівень інвестиційної та інноваційної складової державних цільових програм;

- безвідповідальність та безкарність державних замовників і визначених виконавців [6, 8].

На нашу думку, програмно-цільовий метод планування бюджету найбільшою мірою відповідає вимогам забезпечення сталого розвитку, адже головною перевагою його застосування є перехід від контролю за цільовим використанням бюджетних коштів до контролю за фактичними результатами

надання суспільству бюджетних послуг. Визначення результативних показників державних цільових програм, проведення їх моніторингу та оцінки підвищує ефективність використання бюджетних ресурсів. Ефективний контроль держави за рухом і використанням національних ресурсів є не лише обов'язковою умовою досягнення сталого розвитку, але й складовою національної безпеки. Отже, запровадження програмно-цільового бюджетування тісно пов'язане з наявністю ефективної системи фінансового контролю, звітності та аудиту.

Вважаємо, що визначені нами проблеми реалізації програм економічного і соціального розвитку обумовлені відсутністю адекватного контролю їх розробки і виконання. Так, відповідно до вимог вітчизняного законодавства, контроль реалізації програм проводить Кабінет Міністрів України, тобто фактично – головний розпорядник бюджетних коштів, що виділяються на реалізацію програм. Водночас, у розвинутих країнах відбувається постійний громадський контроль реалізації пріоритетних напрямків національного економічного і соціального розвитку.

Отже, ефективним вирішенням описаних проблем може стати проведення незалежного державного контролю (державного аудиту) реалізації програм економічного і соціального розвитку, що забезпечить глибокий аналіз ефективності витрачання бюджетних коштів, якості фінансового менеджменту, об'єктивну, незалежну та публічну оцінку результатів соціально-економічного розвитку держави. На наш погляд, державний аудит доцільно проводити на всіх етапах виконання програм. При цьому на кожному етапі має використовуватись відповідна форма аудиту. Наприклад, на етапі розробки і після завершення реалізації програми може проводитись аудит ефективності, при оцінці проміжних етапів виконання – аудит відповідності. Зазначене, безумовно, потребує подальших досліджень і розробок у сфері організації та методики планування і проведення державного аудиту програм економічного і соціального розвитку.

Висновки з даного дослідження. Таким чином, реалізація контрольних функцій держави щодо законності й ефективності використання коштів, в тому числі, спрямованих на інноваційно-інвестиційну діяльність, дозволить забезпечити прозорість бюджетного процесу, ефективність розподілу і використання бюджетних коштів, підвищити результативність виконання програм економічного і соціального розвитку, посилити відповідальність їх виконавців перед суспільством.

Література

1. Йоханнесбургская декларация по устойчивому развитию. Принята на Всемирной встрече на высшем уровне по устойчивому развитию (Йоханнесбург, Южная Африка, 26 августа – 4 сентября 2002 года) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.un.org/russian/document/declarat/decl_wssd.html.

2. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку : закон України від 23.03.2000 № 1602-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 25. – Ст. 195.

3. Про державні цільові програми : закон України від 18.03.2004 р. № 1621-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 25. – Ст. 352.

4. Про затвердження порядку розроблення та виконання державних цільових програм : постанова Кабінету Міністрів України від 31.01.2007 р. № 106 // Офіційний вісник України. – 2007. – № 8. – Ст. 313.

5. Звіт Рахункової палати України за 2009 рік [Електронний ресурс] / Рахункова палата України. – Режим доступу : http://www.as-rada.gov.ua/img/files/Zvit_2009.pdf.

6. Ливдар М. В. Програмно-цільовий метод складання бюджету [Текст] / Марта Ливдар // Галицький економічний вісник. – 2009. – № 2. – С. 109-114.

7. Інноваційні практики: фінансовий менеджмент на місцевому рівні. Випуск № 2 / [Щербина І.Ф., Зубенко В.В., Панченко О.В., Корнієнко А.І.] ;

ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи», USAID. – К. : ДГВПІ «Зовнішторгвидав України», 2010. – 32 с.

8. Україна в 2010 році: щорічні оцінки суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку : монографія / за заг. ред. А. В. Єрмолаєва. – К. : НІСД, 2010. – 528 с. – ISBN 978-966-554-112-7.

Слободяник Ю.Б.

ДЕРЖАВНИЙ АУДИТ ПРОГРАМ ЕКОНОМІЧНОГО І СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Анотація. У статті проаналізовано стан виконання державних цільових програм економічного і соціального розвитку. Обґрунтовано, що державний аудит програм економічного і соціального розвитку сприятиме підвищенню ефективності їх реалізації.

Ключові слова: економічний і соціальний розвиток, державні цільові програми, державний аудит.

Слободяник Ю.Б.

ГОСУДАРСТВЕННЫЙ АУДИТ ПРОГРАММ ЭКОНОМИЧЕСКОГО И СОЦИАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ

Аннотация. В статье проанализировано выполнение государственных целевых программ экономического и социального развития. Обосновано, что государственный аудит программ экономического и социального развития будет способствовать повышению эффективности их реализации.

Ключевые слова: экономическое и социальное развитие, государственные целевые программы, государственный аудит.

Slobodyanik Y.B.

STATE AUDIT OF PROGRAMS FOR ECONOMIC AND SOCIAL DEVELOPMENT

Annotation. The article analyzes the status of implementation of state programs for economic and social development. Justified, that the state audit programs for economic and social development will enhance the effectiveness of their implementation.

Key words: economic and social development, state target programs, state audit.